

Vita activa, Vita contemplativa

Sven Lindman om akademisk frihet

DAG ANCKAR

ABSTRACT
Vita Activa, Vita
Contemplativa:
Sven Lindman on
Academic Freedom

Sven Lindman, who was a professor of political science at Åbo Academy in 1942–73 and Chancellor of the same university in 1978–80, died in 1983. This paper forms a part of a biography, now in preparation, and deals with Lindman's conception of academic freedom, which is demonstrated to be academic-elitist in outlook, emphasizing university autonomy and the need for social scientists to stay out of party politics and commitments to political "isms". It is suggested that Lindman's inclination to argue in favour of dissociations from political life can be explained with reference to (1) his general conception of society, which was influenced by conflict theory, and (2) his conviction, obtained already during his formative years as a student at the University of Uppsala, that science must rely strictly on empirical observations and must be alien to general belief systems and ideologies. However, Lindman did not himself adhere strictly to these principles. He was active within the Swedish People's Party in Finland during several periods of his professional life. It is suggested that this discrepancy between ideas and reality was because Lindman regarded his party as a language formation rather than an ideological formation.

1. Ett rektorstal

Sven Lindman publicerade år 1962 en liten volym, i vilken han hade samlat de allmänna avsnitten i de fem inskriptionstal han hållit som rektor för Åbo Akademi¹. Volymen har titeln »Den akademiska friheten» — titeln anger temat för Lindmans andra rektorstal (1958), det tema som skall intressera oss i denna uppsats, där vi behandlar Lindmans syn på akademisk frihet och akademiskt oberoende². Vi skall först dröja vid Lindmans sätt att i sitt nyssnämnda tal avhandla sitt ämne.

Lindman refererar inledningsvis en akademisk strid i 1800-talets Finland, där dåvarande docenten vid Kejserliga Alexandersuniversitetet Johan Vilhelm Snellman av universitetsmyndigheterna

förbjöds avhålla av honom intimerade föreläsningar över den akademiska frihetens sanna natur och väsende. Kontroversen ger Lindman anledning dröja vid universitetens roll som arvtagare till en hellensk tradition av fritt tankeutbyte. Arvtagarrollen hade, påpekar han, ingalunda alltid präglat verksamheten vid universiteten. Deras historia, framhåller han, »bär i mångt och mycket snarare vittne om servilitet och andlig bundenhet än om djärv och fri tanke. Det har funnits perioder . . . då de stora tänkarna snarare gjorde sin insats trots universiteten än i hägnet av dem» (Lindman 1962 a, 8). I detta avseende var finsk akademisk historia intet undantag — »den gamla Academia Aboensis genljöd av un-

derdåniga orationer och fägnekväden till denna världens mäktige» (ibid., 9). Men, påpekar Lindman, »likaväl som detta är ett faktum, likaväl har universiteten en stor anpart i tankefrihetens historia». »Det har alltid funnits en oppositionell minoritet bland dem som ägnat sig åt lärda mödor, och det ligger i sakens natur att den hämtat sina andliga vapen från högskolornas vapensmedja» (ibid., 9). Sålunda kunde också den gamla Åbo Akademis annaler uppvisa oppositionsmän och trotsare: »en Johan Bonsdorff, en Afzelius, en Arwidsson» (ibid., 9). Universitetens historia, konkluderar Lindman, visar »bilden av en ständig dragkamp mellan lydnad och trots» (ibid.).

Från att ha tecknat denna historiska bild övergår Lindman till reflexioner om nuet, reflexioner som gör gällande att dragkampen mellan lydnad och trots har en fortsatt aktualitet, en grundlagstryggad yttrande- och tryckfrihet till trots. »Som jag ser på saken hotas vetenskapen av fara, om man i samhällen av den typ vi företräder lättvindigt slår sig till ro i tanken att allt är bra som det är i fråga om forskningens frihet», skriver han (ibid., 10). Hinder återstår att undanröja. »Ett av dessa hinder», menar Lindman, »ligger i det faktum att vetenskapsmannen, samtidigt som han är medborgare i de lärdes republik, är en högst vanlig samhällsmedlem, utsatt för all den påverkan och allt det tryck som kommer den enskilde till del från den omgivande sociala miljön» (ibid., 10). Hindret illustrerar han med hänvisningar bl.a. till studiet av Finlands moderna historia, där det tycks honom »att åtskilliga bland dem som gett sig i kast med frågeställningarna . . . knappast ens är medvetna om det tryck miljön utövar på dem» (ibid., 11—12); han nämner även det speciella problem som möter forskare som hör till etniska grupper med egna värderingar av det förgångna och det närvarande. »Försöker sig den enskilde vetenskapsmannen på en närgången granskning av värderingarna och idébeståndet, löper han risken att ställas vid skampålen just av dem, med vilka han som samhällsmedlem är förenad med starka emotionella band», framhåller han (ibid., 12) — det är kanske inte långsökt att tro att han vid nedskrivandet av dessa rader drog sig till minnes en polemik han hade väckt några år tidigare genom att ta till orda i frågan om språk och nationalitet.³

Ett annat hinder för akademisk frihet ser Lindman i akademisk sed och akademisk organisation. Han påminner om Max Webers yttrande att en dugande lärares första uppgift är att lära sina lärjungar erkänna obekväma fakta, och han finner här en stor klyfta mellan ideal och verklighet, en klyfta som upprinner ur det akademiska samfundets egen oförmåga att garantera akademisk frihet. Det är, menar han, mänskligt och naturligt om en vetenskapsman som bildat sig en bestämd uppfattning om sitt fack »är fallen för intolerans, när starkt avvikande synpunkter dyker upp» (ibid., 14). Här ligger dock, framhåller han, en källa till vetenskaplig kringskurenhet, och av denna kringskurenhet lider inte minst det akademiska samfundets lärjungar — »det fordras åtskilligt kurage hos en ung forskare att gå sin egen väg i fråga om metodik, ämnesval eller uppläggning, om han vet att han därmed stöter en tongivande vetenskapsriktning för huvudet» (ibid., 15). Intoleransen gör sig gällande med särskild styrka i små förhållanden, där antalet vetenskapsmän inom varje fack är förhållandevis ringa. Lindman finner det därför viktigt att det finns flera än ett tongivande akademiskt centrum i ett land; det är angeläget, menar han, att skapa organisatoriska mekanismer för främjande av pluralism.

Sammanfattningsvis noterar Lindman att »det i samhällslivet finns andra tyranner än en maktfullkomlig statlig överhöghet», och han framhåller att dessa frågor borde ägnas stor och allvarlig uppmärksamhet i den akademiska forskarens och lärarens yrkesetik. Forskaren borde, skriver Lindman, ständigt ställa sig frågan i vad mån han låter sig påverkas av faktorer som faller utanför ramen för ett vetenskapligt betraktelsesätt. »Och när han uppnått en sådan position i den akademiska världen, att andras väl eller ve är beroende av hans votum och andras yrkesetik tar intryck av hans, bör han ständigt ha anledning fråga sig, om han faktiskt håller det mått som uttryckes i satsen: ». . . det är ens första uppgift att lära sina lärjungar erkänna obekväma fakta» (ibid., 17).

Så långt Lindman i sitt rektorstal. Dess budskap är att akademisk frihet är något Lindman betraktar som värdefullt, något han vill försvara och skydda. I och för sig är, kunde man kanske mena, den akademiska friheten något som universitetsrektorerna naturligt uppehåller sig vid

i inskriptionstal; att även Lindman har gjort så vore då ännu inget skäl att lyfta fram akademisk frihet som en för honom särskilt väsentlig princip. Härtill skall dock sägas att talet, detta har vi med flitiga citat ovan försökt visa, kännetecknas av en stark intensitet — talet var, skrev Ingemar Hedenius i en tidningsartikel där han berörde det (Hedenius 1958), »med sin sanningsenlighet, sin anspråkslöshet och fullkomliga brist på medelmåttighet något sällsynt inom den annars så trista diktgenre, som den akademiska retoriken utgör». Dessutom är det även på andra grunder mer än rimligt att hävda att Lindman värdesatte akademisk frihet.⁴ För att kunna beröra detta närmare måste vi emellertid göra preciseringar och ställa frågor. Vi måste sålunda fråga vad akademisk frihet i Lindmans föreställningsvärld egentligen är för något — frihet för vem, från vad, i avseende å vad?

Lindman skiljer i sitt tal, låt oss genast konstatera detta, mellan olika beroenderelationer. En första gäller relationen mellan stat och universitet, en relation som tar fasta på universitetsvärldens avhängighet av statliga och därmed jämförbara myndigheter och dessas beslut — mer allmänt är i denna relation fråga om förhållandet mellan samhälle och vetenskap, varvid vetenskapens oberoende av samhället och samhällets styrning, d.v.s. vetenskapens autonomi, förverkligar principen om akademisk frihet. Detta kunde kanske även uttryckas så, att Lindman ser autonomi som en nödvändig förutsättning för akademisk frihet. Väsentlig blir då frågan om autonomi även är en tillräcklig förutsättning för akademisk frihet, och Lindman är för sin del benägen att besvara frågan nekande. Akademisk frihet, menar Lindman, kan stöta på interna hinder inom ett universitetssystem som formellt fyller alla rimliga krav på oberoende. Friheten hotas från andra håll, andra beroenderelationer än den mellan stat och universitet finns med i bilden.

En sådan relation finns mellan social miljö å ena sidan och den enskilda akademiska forskaren och läraren å den andra sidan — denna relation gäller individens avhängighet av sin sociala miljö, och solidaritet med miljön blir den faktor som konstituerar ett hot mot principen om akademisk frihet. En annan beroenderelation är den som finns mellan den akademiska miljön å ena sidan

samt den enskilda akademiska forskaren och läraren å den andra sidan — denna relation gäller individens avhängighet av sin akademiska närmiljö, och intolerans från miljöns sida blir här en hindrande faktor för den akademiska frihetens förverkligande. I och med att han utpekar dessa relationer vidgar alltså Lindman ramen för en diskussion av akademisk frihet — fråga blir inte enbart om vem som fattar beslut för universitetet eller å universitetets vägnar; fråga blir jämväl om de miljömotiv som styr den akademiska verksamheten inom universitetet. Vidgningen är tvivelsutan väsentlig — den lägger nya dimensioner till den akademiska frihetens problematik.

Det är även denna vidgning som här skall intressera oss. Lindmans syn på universitetsautonomi och universitetens relation till stat och samhälle faller utanför vårt blickfång — låt oss här bara konstatera att han hela sitt liv var en mycket konsekvent förespråkare för den tankeskola som t.ex. Heikki Paloheimo kallat akademisk-elitistisk (1979, 2—8), en tankeskola som menar att vetenskapen är sig själv nog, att den tar skada av att underordnas externa intressen, att det individuella sanningssökandet skall sitta i högsätet, och att den enskilda forskarens frihet att välja ämne och vara oppositionell inte får kränkas. Denna tematik skall vi som sagt förbigå — vi har behandlat den på annan plats⁵. Likaså skall vi emellertid förbigå den vidgning av problematiken som inryms i Lindmans påpekande att den akademiska närmiljön i sig kan bära frön till vetenskaplig intolerans — vi hänvisar även här till annat sammanhang⁶. Vad som skall intressera oss är föreställningen hos Lindman att den sociala miljön kan gripa om vetenskapsutövaren i en utsträckning som skapar solidaritet till miljön och därmed blir ett hinder för en obunden och förutsättningslös vetenskaplig verksamhet. Det problem vi avser avhandla gäller m.a.o. solidaritetens klavbindande av — vi citerar ett promotionstal av Lindman (1948) — »själva sinnesarten, intentionerna, ... det *ärliga bemödan*det att efter bästa samvete och bästa förstånd hävda sanningskravet».

2. Vita activa, vita contemplativa

I de minnesord han i medlet av 1970-talet publicerade om Hugo E. Pipping nämnde Lindman

att Pippings äldre bror Rolf i ett inskriptionstal erinrat om hur medeltidens lärde brukade skilja mellan två livsformer, *vita activa* och *vita contemplativa*, ett utåtriktat liv i handling och ett inåtvänt liv i begrundan och önskan att vända sig bort från världens maktkamp och våld. »Det är tydligt att det tenderar att finnas en tidlös skiljelinje mellan handlingens och tankelivets människor», konstaterade Lindman (1976, 3). »Hugo E. Pipping var», fortsatte han, »en av de lyckligt lottade, för vilka denna skiljelinje knappast existerade. Han var hängiven forskningen; ännu under sina sista år fann han en stor glädje i forskarmödan. Men han var också en handlingens man — inte bara av plikt känsla, utan för att också detta beredde honom tillfredsställelse» (ibid., 3—4).

Ordvändningen »de lyckligt lottade» i citatet ovan är på sätt och vis avslöjande. Den säger egentligen två saker. Å ena sidan ger den vid handen att Lindman känner en dragning till en kombination av *vita activa* och *vita contemplativa*, en viss hänförelse inför möjligheten att kunna radera ut skiljelinjen mellan handling och tankeliv, å andra sidan ger den vid handen att Lindman samtidigt ser kombinationen vara problematisk. Den öppnar sig inte för var och en — den är förbehållen »de lyckligt lottade». Orienteringen mot *vita activa* hade delvis en rent personlig bakgrund, en upprinnelse i det intresse Lindman alltid hade för politik och politiska frågor — i en tillbakablick på sin ungdomstid skulle Lindman kalla sig »starkt politiskt intresserad» (Lindman 1983, 2). Den hade även en allmännare bakgrund, en tro hos Lindman, en tro som han f.ö. delade bl.a. med sin äldre men dock i stort sett samtida statsvetarkollega Yrjö Ruutu (Palonen 1977), att medborgerlig upplysthet, förvärvad bl.a. i allmänna värv, var en dygd att eftersträva och egentligen en förutsättning för ett sunt samhällsliv. I ett tal, hållet under det sena 1940-talet och riktat till den studerande ungdomen⁷, uppehöll sig Lindman sålunda vid vikten av en allmän medborgerlig insats och vid önskvärdheten av att var och en försökte tillägna sig genomtänkta politiska åsikter och ett levande intresse för aktuella problem på det sociala och politiska planet. Han noterade där att det hos samtidens ungdom fanns en tendens att låtsas som om omvärlden med alla dess problem inte existerade;

den attityden menade han att man måste sträva att komma ifrån. »I en stat där det råder ett fritt folkstyre kan man ställa det kravet på en akademiskt bildad ungdom, vilken utbildningsgren den än företräder, att den, när den kommer ut i samhället, skall kunna ta del i allmänt medborgerlig verksamhet», förklarade han.

I full samklang härmed är den attityd Lindman intog till universitetens medborgarfostrande funktion. I en uppsats, avfattad under hans rektorstid, talade han bl.a. om Akademiens populärvetenskapliga föredragsverksamhet och konstaterade med tillfredsställelse att denna form av utåtriktad aktivitet »ingalunda lyst med sin frånvaro» — han infogade dock den allmänna reservationen att det vetenskapliga arbetet »till sin natur är svärförenligt med en starkt utåtriktad verksamhet» och att det vittnade om »bristande förståelse för vetenskapens grundförutsättningar» att vänta sig annat (Lindman 1958, 318). Men han uttalade sitt gillande av att föreläsningsverksamheten kunnat sträcka sig över hela det finlandssvenska bosättningsområdet, och han sade sig tro att akademiska sommarkurser kunde bli en regelbundet återkommande institution om ekonomiska möjligheter härför yppade sig (ibid.). Liknande åsikter hade han gett uttryck för även litet tidigare i en intervju i anledning av att han tillträtt sitt rektorsämbete (Hufvudstadsbladet 28. 4. 1957). Han talade här om nödvändigheten av kontakter mellan högskolvärlden och det fria bildningslivet, och han menade att mycket kunde uträttas med entusiasm och god vilja på detta gebit — som exempel på vad som tedde sig önskvärt nämnde han återkommande korta kurser för tidningsmän, kurser för folkhögskollärare och överhuvudtaget självverksamma studiegrupper under akademiska fackmäns ledning.

Vita activa hade emellertid, detta var Lindman mån om att framhålla, också en mörk sida. Livsformen var inte ofarlig, särskilt inte när den tog sikte på politikens värld, där enögdhetens och fanatismens faror lurade. I det tal till den studerande ungdomen som hänvisats till ovan, framhöll Lindman att det knappast ens är önskvärt att man i studentåldern är färdig med sina åsikter i samhällsfrågor. »Är man det tenderar man lätt att bli fanatiker, och för politiska fanatiker bevare oss milde herre gud», utropade han. Belysande för hans inställning är ett tidigt

inlägg från hans penna, publicerat i *Studentbladet* i mars 1936. Lindman nämnde där att han kommit mycken förargelse åstad genom att vid ett studentkårsmöte i Åbo kalla en politisk studentförening en »fårålla, där alla föstes ihop och utspisades med samma föda». »Uppriktigt sagt», menade han, »vore jag fortfarande beredd att använda uttryck av denna art om vilken som helst studentförening med politisk färg». Och han fortsatte:

»Studenttiden erbjuder förträffliga möjligheter till orientering i de politiska frågorna. Men en dylik orientering försvåras i högsta grad, om studenterna låter sig indrivras i en organisation, vars arbete präglas av en tydlig politisk tendens. Visserligen talar man gärna i dessa studentföreningar av politisk natur om den upplysningsverksamhet man bedriver. Det skall dock icke kunna bestridas, att denna verksamhet i stort sett har karaktären av en uppfostran i bestämt syfte. Studenterna skall fås att anamma en s.k. politisk åskådning.

Men om något är ett påfund av den lede, så är det de politiska 'åskådningarna'. Det är en sak att ha en bestämd åsikt om huru vissa konkreta problem under givna förutsättningar böra lösas, en annan sak att en gång för alla acceptera en i allmänna satser uttryckt åsiktsriktning. Tyvärr är det obestridligt, att de flesta, som ha intresse för politiska ting, icke kunna låta bli att på detta sätt förskriva sig. Vi ha att göra med en allmänt utbredd politisk fetischism, vanligen förbunden med en odräglig intolerans. Konkreta förslag bedömas efter om de härstamma från Den Store Fetischens präster eller icke. 'Marxisten' underkänner a priori nationalsocialistens projekt och tvärtom. Och ändå är det troligt att båda, komma till makten, i många fall skulle lösa ett och samma problem på enahanda sätt . . . Studenternas möjligheter att genom självstudier och resonemang med kamrater orientera sig i de politiska frågorna äro större än de som stå flertalet andra medborgare till buds. Tyvärr anses det i en del studentkretsar för mera fashionabelt att helt enkelt anamma någon av tidens 'ismer' för att sedan med minen hos en frälst sky besmittelse av olikatänkande» (Lindman 1936).

Inlägget var formulerat med ungdomens intensitet. I senare inlägg kring samma problematik skulle intensiteten dämpas, men grundinställ-

ningen nog bestå. Den är intressant i det sammanhang varom nu är fråga, eftersom den samtidigt anger varför Lindman ser kombinationen av *vita activa* och *vita contemplativa* vara problematisk för den som gett sig vetenskapen i våld. Det är här lämpligt att hänvisa till det hälsningstal Lindman som avgående ordförande riktade till Finska Vetenskaps-Societeten i april 1976. Han tog där som utgångspunkt Max Webers föreläsningar om »Wissenschaft als Beruf», och han citerade satsen: »'Persönlichkeit' auf wissenschaftlichem Gebiet hat nur der, der *rein der Sache dient*». Satsens innebörd, sade han, är att endast den som närmar sig sitt ämne utan förutfattad avsikt att gynna någon viss partimening har förutsättningar att fullt förstå dess problematik. »Forskaren och läraren får inte missbruka sin ställning genom att i vetenskapens namn förespråka vissa bestämda politiska ståndpunktstaganden», inskräpte han. »Hur bristfälligt än verkligheten särskilt på samhällsvetenskapernas område svarar emot detta krav är det», framhöll han, viktigt att hålla detta »som en ideal riktning för handlandet». Riktningen hade emellertid, konstaterade han, fördunklats sedan den tid han fick sin utbildning i tecknet av det ideal Weber uppställt. Utvecklingen var att beklaga. »När jag ser tillbaka på vad som har skett under de fyra decennier, som har gått sedan mina studieår, nödgas jag inte bara konstatera, att det i den vetenskapsteoretiska diskussionen har gjorts många invändningar emot den 'klassiska doktrinen', som Webers vetenskapssyn har kallats, utan — vad värre är — att de praktiska avstegen ifrån den förefaller att snarare ha tilltagit än avtagit» (Lindman 1977, 36).

Vi kan alltså leta oss fram till en problembild hos Lindman, en föreställning om att vetenskapsutövaren skall »*rein der Sache dienen*» och en föreställning om att *vita activa*, ehuru i sig tilldragande, kan skapa restriktioner för en sådan målsättning. Närmar vi oss denna problembild i termer av den solidaritet varom Lindman talat, kan vi göra en liten systematisering av bilden. Denna systematisering återges i den tabellariska tablan nedan.

I tablan ses hypotetiska solidaritetsutfall som resultat av kombinationer av två faktorer, å ena sidan *utsatthet* för socialt tryck (d.v.s. bejakande av *vita activa* som livsform, engagemang i poli-

Tabell 1. Fyra konceptioner av social solidaritet.

	Utsatthet?	Mottaglighet?	Solidaritet?
1.	Ja	Ja	Ja
2.	Ja	Nej	Nej
3.	Nej	Ja	Kanske
4.	Nej	Nej	Nej

tiskt och socialt handlande), å andra sidan *mottaglighet* för socialt tryck. Fråga är alltså om en kombination av tillstånd och egenskap, och om antaganden om solidaritetskonsekvenser av sådana kombinationer. Delvis är antagandena ganska självklara. Den som är såväl utsatt för som mottaglig för tryck från den sociala miljön utvecklar rimligtvis solidaritet, den som inte är utsatt för och ej heller mottaglig för tryck utvecklar rimligtvis inte solidaritet. Sistnämnda antagande gäller även för den som ehuru utsatt inte är mottaglig — tror man att denna kombination är rimlig är man då anhängare av den s.k. överrocksteorin (Paloheimo 1979, 6), enligt vilken forskaren i sin forskarkammare klär av sig sina sociala engagemang och bindningar ungefär som klädde han av sig sin överrock. Enligt denna syn kan forskaren alltså utveckla en sorts immunitet i sin vetenskapliga verksamhet mot intryck och krav från sociala och politiska engagemang, som i och med detta står öppna för honom och inte snedvrider eller inskränker hans perspektiv. Denna syn var dock inte Lindmans. Hans uppfattning var snarast att människan i allmänhet är mottaglig för tryck, inte minst politiskt sådant, och att försök att motverka solidaritetsbindningar därför måste ta fasta på att undvika utsatthet.

Lindmans principiella aversion mot partier och åskådningar är inte alldeles lätt att förklara. Två omständigheter förtjänar emellertid ett särskilt beaktande.

En är att Lindmans samhälleliga grundsyn var konfliktteoretiskt färgad. Erik Allardt har i en essä om konflikt- och konsensusteorier framhållit att motsättningen mellan dessa tankeskolor ingalunda är absolut. Konfliktteoretiker medger att samhällen kännetecknas även av institutionalisering och värdegemenskap, konsensusteoretiker att samhällen kännetecknas även av konflikter och tvång. Motsättningen har framför allt att

göra med olika betoningar och med olika uppfattningar om vilka teoretiska strategier som är bäst lämpade för samhällsanalys (Allardt 1968, 136). Hos Lindman kan man, detta har vi annorstädes berört⁸, finna uttryck för samma komplementära förhållande. Han talade för värden som ytterst hade att göra med sammanhållning och frånvaron av tvång — »bevarandet av den sociala freden utan tvångsmedel representerar ett värde, som toppar den politiska värdehierarkin», skrev han en gång i ett privatbrev till mig (23. 11. 1981). Men detta gjorde han därför att han upplevde samhället vara präglad av konflikter och splittrande motsättningar, av ett tillstånd som det gällde att motverka och förbättra. Partierna, hur nödvändiga de än även enligt Lindmans mening var för demokratin fungerande⁹, var mekanismer som upprätthöll motsättningar — det var, hade Lindman kunnat konstatera i sin doktorsavhandling, partimotsättningarna som undanryckte grunden för en fungerande majoritetsparlamentarism i det självständiga Finlands politiska liv (Lindman 1937, 314—327). För en vetenskapsman som skulle »rein der Sache dienen» inenbar partiengagemang därför engagemang i motsättningar, bindningar i parts- och partistrider som det objektiva studiet av samhällslivet borde stå främmande för. Partilivet var en kamp mellan samhällsfraktioner, och utövandet av vetenskap fick inte vara ett deltagande i denna kamp. Det skulle stå utanför och ovanom den strid och det kiv partilivet med nödvändighet representerade och den enögdhet som med nödvändighet följde en sådan strid i spåren.

En annan förklarande omständighet står att finna i ett drag i Lindmans vetenskapssyn, nämligen förankringen i empirism. Förankringen blev stadig under ungdomsårens studier i Uppsala — Axel Brusewitz, Lindmans lärare därstädes, sedermera hans vän och kollega, representerade en på empirisk realism baserad skola och kom att hos Lindman, liksom hos sina övriga adepter, rotfästa en respekt för fakta och en övertygelse att det var forskningens uppgift att komma tillrätta med verkligheten »sådan den är» (Anckar 1984 a, 7—8, 25—26). Det är emellertid viktigt att notera att greppet i en viss mening inte var nytt för Lindman. Han hade på sätt och vis fostrats till det i sitt föräldrahem — hans far var experimentalfysiker — och tron att kunskap skall

baseras på erfarenhet hade han nog tillägnat sig redan före studieåren i Uppsala. Tron var han även benägen att överföra på samhällsengagemang utanför vetenskapens värld. »Jag kände mig upprörd, när jag läste vad Ni skrivit. Jag ämnar icke förskaffa mig en övertygelse på befallning. Utan en bas av erfarenhet kan jag icke bilda mig en övertygelse», skrev den unge Lindman i början av 1930-talet i ett brev till en politisk meningsmotståndare, som försökt övertya honom om nationalsocialismens förträfflighet.¹⁰ Vad han reagerade inför i de politiska åskådningarna var, hans här tidigare refererade studentbladsartikel belyser utmärkt detta, tendensen att bortse från kravet på »en bas av erfarenhet», tendensen att kräva solidaritet med allmänna ideologiska principer och att bedöma konkreta förslag utgående från sådana snarare än från en prövning av vad verkligheten kunde ha att berätta. För hans syn på vad som förväntas av en vetenskapsman var tendensen utomordentligt främmande. Mellan åskådningens krav på ett bejakande av principer och vetenskapens krav på respekt för fakta fanns en klyfta som vetenskapsmannen kunde överskrida blott med risk för att hans vetenskap skulle lida. För att sammanfatta: till partier borde forskaren hålla avstånd därför att de drog honom in i en konfliktvärld som det var hans skyldighet att inte leva i utan i stället objektivt betrakta; till åskådningar borde forskaren hålla avstånd därför att de avkrävde honom avkall på den empiriska realism som skulle vara hans adelsmärke.

*

I någon mån gjorde Lindman den problematik vi här intresserar oss för till föremål för vetenskapligt studium. Han inledde under 1950-talet ett arbete om europeiska partiföreteelser, och i den första större skrift detta arbete avsatte, boken *Partistudier 1—3* (1957), fäste han bl.a. uppmärksamhet vid studie- och diskussionsgruppens roll i partilivet. Han gjorde härvid en skillnad mellan sådan gruppverksamhet som äger rum i partiorgans regi, och sådan som ordnas av fristående, ehuru i visst samband med partiet verkande bildningsorganisationer, och han påpekade att de senare tillhandahöll en skolning »vars objektiva karaktär vederbörande äro måna om att framhäva» (ibid., 43). Till det berättigade

i ett sådant framhävande förhöll han sig emellertid tveksam. »Ett renodlat 'opolitiskt' bildningsideal kan ... knappast sägas existera», menade han. »I praktiken har det alltid anknytning till något åskådningssätt, som i viss mening är politiskt färgat» (ibid., 46).

I och för sig är denna tro i konformitet med Lindmans allmänna syn på konsekvensen av partiengagemang för en vetenskaplig objektivitet. Det är ej heller ägnat att förvåna att Lindman ville följa upp problematiken genom att närmare särskåda den roll vetenskapsutövare kunde ha inom partilivet och de konsekvenser en sådan roll kunde ha. Detta skulle dock ske först under 1970-talet, då Lindman efter ett längre uppehåll¹¹ återupptog sina partistudier. Han publicerade då bl.a. en specialstudie av till partier på ett eller annat sätt anknutna forskningsenheter, baserad, huvudsakligen, på intervjuer med partifunktionärer i några europeiska länder (Lindman 1974). Denna studie avslutade han med några allmänna reflexioner kring enheternas politiska representativitet och frågan om relationen mellan politik och vetenskap. Han noterade att det inte alls var ovanligt att akademiker, även universitetsprofessorer, var verksamma inom de enheter han undersökt, och han gjorde antagandet att majoriteten av dessa personer var föga intresserade av att fundera över relationen mellan politisk verksamhet och vetenskaplig verksamhet. De hade väl, menade han, ungefär den uppfattningen att det var nödvändigt att hjälpa de politiska beslutsfattarna, och att det hur som helst var omöjligt för en vetenskapsutövare att undvika politiskt engagemang (ibid., 25). Vad Lindman emellertid särskilt ville fästa sig vid var det faktum att forskarna i regel tenderade bli bundna av hänsynstaganden till partiets aktuella situation och de krav i olika riktningar den kunde resa.

Regeln saknade ingalunda undantag — det fanns fall, rapporterade Lindman, då olika meningar gjorde sig gällande inom partiernas expertgrupper om den roll forskarna skulle ha, fall då professorerna hävdade att det var deras uppgift inom partiet att bedriva fri forskning och inte anpassa sig till den aktuella politikens krav. Men regeln var ändå regel. Det vanliga var kompromiss, redan i de partiinstanser som planerade snarare än beslöt om partiets linje, mellan forskningsresultat och partipolitik:

»In fact, a certain readiness to compromise between 'truth' and 'power' — or, rather often, between 'truth' and *la doctrine* — seems to be an almost unavoidable prerequisite in practise, though not necessarily in principle, for the academics' acceptance of the role as adviser, committee or group member, perhaps director, in such connections as those here dealt with» (ibid., 25).

Dessa iakttagelser gällde då snarast vetenskapsmännens möjligheter att inom partilivet förbli obundna i sin vetenskapliga verksamhet. Lindman diskuterade inte i sin studie den mekanism som kunde transformera detta problem till det solidaritetsproblem han annars på ett principiellt plan var intresserad av, den mekanism som innebär en överföring av en beredskap till kompromiss i partilivet till en beredskap till solidaritet i det vetenskapliga livet. Att en sådan mekanism fanns föreställde han sig dock, och föreställningen är naturligtvis mycket rimlig. Hemkommen från en forskningsresa under det tidiga 1950-talet till Holland och Belgien beviljade han *Nya Pressen* en intervju (17. 5. 1953), i vilken han berörde tendensen att skapa och upprätthålla till partierna knutna utredningsorgan, och han menade att det var »en utveckling på gott och ont vi här har att göra med». Å ena sidan var det önskvärt att personer med vetenskaplig skolning ställde sig till partiernas förfogande, å andra sidan fanns en fara däri att samhällsvetenskapens företrädare mer och mer delades upp på de olika partifällorna. »Både ur vetenskapens egen synpunkt och med hänsyn till allmän fördel måste det väl ändå anses önskvärt, att åtminstone en del av samhällsvetenskapsmännen försöker stå jämförelsevis fria i förhållande till partierna», sade han.

Formuleringarna var här, som vi ser, ganska utslätande — önskemålet var att »åtminstone en del» av forskarna skulle stå »jämförelsevis fria». Vi kan alltså här, så synes det i varje fall, skönja en urvattning av den principiella hållfasthet Lindman såväl tidigare som senare intog i denna fråga. Om orsakerna härtill kan vi bara spekulera. En orsak kunde vara av situationell natur — man kunde tro att Lindman i det för en bred publik avsedda sammanhang som en tidningsintervju ändå utgör inte ville skylta med vetenskapens elfenbenstorn, särskilt inte som detta

kanske kunde uppfattas som en i varje fall implicit kritik av de av hans kolleger, både i hemlandet och i Sverige, som hade partianknytningar av mer aktiv karaktär. En annan spekulering, kanske litet bättre underbyggd, är att Lindman just vid denna tid själv var litet vacklande i sin personliga hållning till frågan om vetenskap och politik och därför tvekade inför kategoriska omdömen. Vi skall nu, i nästa nedanföljande avsnitt, litet utförligare uppehålla oss vid Lindmans personliga situation.

3. Forskaren som politiker

Den attityd vi ovan har utpekat och penetrerat har inrymt tveksamhet inför *vita activa* eller, för att uttrycka saken mer precist, tvekan inför de konsekvenser *vita activa* kan bära för *vita contemplativa*. Tveksamheten har kommit till uttryck i tron att handlingens värld kan uppställa restriktioner för tankens värld, restriktioner som gör tankens värld, därmed även vetenskapens värld, ofri och bunden. Den som i likhet med Lindman har denna tro och som i likhet med Lindman har träffat ett övergripande livsval till förmån för tankens och vetenskapens värld skall då rimligtvis ha en benägenhet att rygga tillbaka för handlingens värld och inte betrakta den som sin. Hade, denna fråga skall vi en stund uppehålla oss vid, Lindman en sådan benägenhet? Att den fanns på ett principiellt plan och där t.o.m. var stark, har vi sett ovan. Men hur på praktiskens plan?

Låt oss först konstatera att Lindmans hemvist i tankens värld i en viss mening inte reste hinder för engagemang i handlingens värld. I en viss mening var nämligen hans samhällsengagemang många. Han hade sålunda under olika skeden av sitt liv ett flertal uppdrag som anslöt sig till hans yrkesverksamhet och hade karaktären av förtroendeuppdrag inom universitetsvärlden och den akademiska världen — vi kan här inskjuta att Lindman var villig och beredd att åta sig sådana uppdrag och också var beredd att skapa förutsättningar för dem. I ett privatbrev till mig mot slutet av sin levnad berättade han med en i sammanhanget intressant motivering hur han i offentliga sammanhang hade försökt vinnlägga sig om återhållsamhet i temperament och uttryck:

»Jag berömmar mig ej av detta, men det har varit en förutsättning för genomförandet av olika förtroendeuppdrag» (Sven Lindman — Dag Anckar 9. 5. 1980). Det skall också inskjutas att denna beredskap ingalunda var determinerad enbart av en lust att bekläda poster och uppdrag och därmed befästa ställning och status. Lika mycket, kanske mer, var fråga om ett intresse för en administrativ problematik, konkretiserad bl.a. i en vilja, omvitnad av nära betraktare, »att söka efter stiliseringar och vändningar» (Kerstin Lindman-Strafford — Dag Anckar 1. 5. 1984). Emellertid kan dessa uppdrag och denna typ av samhällsengagemang här lämnas åsido. Viktigare är att diskutera de universitetsexterna engagemangen, särskilt de politiska, d.v.s. sådana engagemang som Lindman enligt vad vi här anfört kunde uppleva skapa inskränkthet och solidaritetsband.

Vi skall då, inte alldeles utan förvåning, notera att det politiska livet inte var Lindman så främmande som hans principiella attityd kunde leda en att tro. Mannen som år 1936 betecknade politiska studentorganisationer som »fårfällor» och politiska åskådningar som »påfund av den lede» blev två år senare medlem av Svenska folkpartiets lokalstyrelse i Åbo och ytterligare två år senare lokalstyrelsens ordförande. Sedan han till följd av en intern schism lämnat detta uppdrag år 1942, inträdde han som ordförande i partiets kretsstyrelse i Åboland år 1944, en post som han upprätthöll till år 1948 och ånyo åren 1954—1956. Han var under delar av sin professorstid medlem av Svenska folkpartiets förstärkta och verkställande centralstyrelse; under nästan hela sin professorstid, nämligen åren 1945—1969, var han medlem av riksrätten, härtill vald av riksdagens elektor och på Svenska folkpartiets mandat. Han var aldrig i partiets främsta led, men han deltog i partiarbetet och han fanns i partiets kulisser — det hände att han kände oro för att man inom partiet skulle betrakta honom som »teoretiker», varvid denna oro motiverade honom att fundera över om han borde lämna det aktiva partiarbetet (Anckar 1984 b, 351). Partilivet och det politiska livet var honom inte obekanta.

Finner vi då inte här, detta måste bli frågan, en diskrepans mellan ord och gärning i Lindmans fall? Levde han inte annorlunda än han lärde,

var hans verklighet inte en annan än hans ideal? Såvitt jag kan se måste frågan få såväl jakande som nekande svar.

Det finns, häri ligger ingredienser till ett nekande svar, omständigheter att åberopa som är av förmildrande natur. En sådan omständighet är att de politiska engagemang om vilka ovan varit tal ändå inte var särskilt livliga och djupa, i varje fall inte, detta är viktigt att notera, så livliga och djupa som de med en annorlunda inställning hos Lindman lätt kunde ha blivit. För sitt parti måste han rimligtvis ha framstått som en kraft som kunde ha utnyttjats för mer krävande värv än de om vilka ovan varit tal; att värven inte blev mer krävande måste rimligtvis ha berott på Lindman åtminstone lika mycket som på partiet. Jag vet inte i vilken mån han i detta avseende var utsatt för tryck från partiets sida, och jag har ej heller undersökt denna fråga närmare — Lindmans brevsamling är i varje fall föga meddelsam på denna punkt; överhuvud gäller att hans efterlämnade korrespondens innehåller mycket litet material till belysning av hans relationer med partiet och dess ledning. Vad jag vet, på basen av hågkomster från samtal med Lindman¹², är att det fanns perioder i hans liv — ungefär från medlet av 1940-talet till medlet av 1950-talet — då tanken på en mer uttalad politisk karriär inte var honom alldeles främmande; vad han då bl.a. övervägde var kandidaturer i lokala och nationella politiska val. Att övervägandena utmynnade i negativa beslut sade han berodde på den dragningskraft han kände till vetenskapen och på oron för att en politisk verksamhet skulle orsaka avbräck i hans vetenskapliga verksamhet — ytligt sett vore detta då i ungefärlig samklang med den allmänna attityd han intog på ett principiellt plan. Det är väl dock i någon mån oklart i vilken utsträckning detta motiv dominerade. En annan bidragande faktor var nog att Lindmans planer kunde te sig litet obekväma för partiet och i varje fall för Ralf Törngren, partiets dominerande politiska gestalt i Åbolands valkrets. Lindman och Törngren var nära personliga vänner — de minnesord Lindman publicerade om Törngren (Lindman 1962 b) är ett vackert vittnesbörd om denna vänskap — men jag drar mig livligt till minnes den blandning av förvåning och förargelse Lindman ännu långt senare kunde känna över att Törngren visat

t.o.m. stark irritation inför Lindmans på intet sätt definitiva planer på riksdagsmannakandidatur. Att Lindman inte försökte realisera dessa planer hade, vill jag hävda, nog delvis en bakgrund i denna irritation.

Men även om vi antar att omsorgen om vetenskapen var utslagsgivande, bringas därmed ideal och verklighet knappast i full överensstämmelse. Vad Lindman avsåg i de samtal jag nämnt ovan var nog den tidsutdräkt en politisk verksamhet skulle förutsätta — vad han befarade var, detta är mitt intryck, att politiska engagemang skulle kräva den tid han ville avsätta för vetenskaplig verksamhet. Fråga var inte, i varje fall inte i första hand, om en rädsla för solidaritetsbindningar. Detta betyder att den litet dåliga överensstämmelse mellan princip och praktik om vilken ovan varit tal består. Även om intensiteten i Lindmans externa engagemang inte var särskilt stor, och även om detta minskar diskrepansen mellan ord och gärning, finns dock fortfarande en diskrepans. Mannen som kände en dragningskraft till *vita activa* och som varnade för de konsekvenser en sådan dragningskraft kunde ha, gav i viss utsträckning efter för denna dragningskraft och var i viss utsträckning blind för den fara han själv pekade på.

Hur kan då denna motsättning förklaras?

Såvitt jag kan se, skall åtminstone två omständigheter åberopas. En förklaringsnyckel står att finna i den karaktäristik Lindman i sin doktorsavhandling lämnade om sitt parti, Svenska folkpartiet. »Om begreppet parti tages i trängre bemärkelse, synes det diskutabelt, huruvida svenska folkpartiet överhuvud kan föras under detta begrepp», hette det här med en i vår partilitteratur ofta citerad vändning (Lindman 1937, 31—32). Partiet var ett borgerligt politiskt parti, men det hade ett gemensamt partiprogram endast i sådana frågor som gällde väsentliga kulturintressen för den svenska nationaliteten i Finland; det saknade därför »det för partierna i egentlig mening väsentliga: de i stort sett likartade politiska övertygelserna och målen» (ibid., 32). M.a.o.: partiet var inte i samma utsträckning som andra partier att karaktärisera som en »färfåla» och som ett hemvist för ideologisk kringkurenhet; att verka inom partiets ram var därför inte att förskriva sig på ett sätt som frammanade åsiktsmässig och annan solidaritet och därmed

blev ett hinder för en obunden vetenskaplig verksamhet. Politiska åskådningar var »ett påfund av den lede» hade, som vi sett, Lindman skrivit i sin studentbladsartikel, tillkommen samtidigt som doktorsavhandlingen. Men hans parti saknade, enligt honom, just detta fördärliga kännetecken — det hade inte, i egentlig mening, en egen politisk åskådning och övertygelse. Det erbjöd då inte heller en grogrund för enögd solidaritet.

En annan förklaringsnyckel står antagligen att söka i Lindmans sätt att uppfatta sin egen världsåskådning. Den hade, skrev han en gång, »en viss gammalliberal färgton, om än modifierad i 'pluralistisk' riktning» (Lindman 1962 a, 6). Till det pluralistiska hörde bl.a. benägenheten att se många samtidiga sidor av verkligheten och att gärna inta en medlande allmänpolitisk hållning. Detta har vi närmare behandlat på annan plats¹³; låt oss här bara nämna att Lindman i en uppsats från ungdomsåren skrev om pessimismens filosof, Arthur Schopenhauer, och härvid nämnde Schopenhauers förliknande av religionen vid den bramanska dödsguden Yama, som hade två ansikten, det ena ljusst, det andra dystert. »Är icke hela tillvaron lik guden Yama?» frågade Lindman. »Benägna för ensidighet som vi äro, betrakta vi ofta blott ett av ansiktena» (Lindman 1932, 8). Tron att »vi» i allmänhet är benägna för ensidighet är i och för sig i utmärkt samklang med de varningar Lindman utfärdade för sådana solidaritetsband som följer i de politiska engagemangens spår. Det är dock antagligt att just den liberala, pluralistiska åskådning Lindman bekände sig till skapade en obenägenhet hos honom att inräkna sig själv och sina meningsfränder bland de »vi» som betrakta blott ett ansikte och som därför är oförmögna att kvarhålla ett öppet sinne och en öppen syn på den egna vetenskapliga verksamheten. Politisk ensidighet var inte, detta var Lindmans attityd, något som kunde utmärka liberalen. Liberalen utmärktes av frihetspatos, av avståndstaganden från övergrepp mot den enskilde och hans rörelsefrihet. »Det tycks mig egendomligt att detta frihetsbegrepp i dagens värld så ofta avfärdas som dammig fraseologi», skrev Lindman i en tidningsartikel på äldre dagar, en artikel som bars upp av en stark och levande känsla för liberalismens politiska innehåll (Lindman 1972). Äktheten i Lindmans liberala övertygelse skall man

nog akta sig för att ifrågasätta. Och samma äkthet, detta är vårt argument, kunde förleda honom att omedvetet eller halvmedvetet se på solidaritetens problematik med dubbla kriterier. Ett politiskt engagemang inrymde i och för sig faror för vetenskapens obundenhet. Men detta gällde för andra. Det gällde inte för honom, liberalen.

Det finns en passus i de partiforskningar Lindman publicerade under förra hälften av 1970-talet som i viss mån är ägnad att bekräfta riktigheten av den tolkning som givits här. Han nämner, på tal om de till partier knutna forskningsenheter, om vilka här tidigare varit tal, att forskare som han intervjuat förklarar för honom att de ser det som sin uppgift att försvara *la doctrine libérale* mot vem det än gäller, även mot det egna liberala partiet (Lindman 1974, 14). Lindman ser detta som ett uttryck för att en institutionell integration inte nödvändigtvis behöver leda till en hög grad av beroende för den enhet, d.v.s. i detta fall forskningsenheter, som integrerats med ett parti (ibid.). Även här stöter vi, så synes det i varje fall mig, på problemet med dubbla kriterier. Lindmans tolkning är visserligen i och för sig rimlig — visst är den attityd han rapporterar ett uttryck för oberoende, nämligen oberoende av de strategiska och andra kalkyler som kan lägga restriktioner på ett partis sätt att efterleva sitt eget principprogram och stå kvar på sin egen idé- och åskådningssmässiga plattform. Men samtidigt, och detta försummar Lindman att notera, är attityden ett uttryck för beroende, varvid beroendeförhållandet gäller den liberala åskådning man vill hålla ren, den liberala idé man vill försvara. Implicit anvisar Lindman alltså även här liberalen en hedersplats i den problematik vi här avhandlat. Problematiken gäller inte, i varje fall inte i samma uttalade mån, den forskare som utgår från liberala föreställningar, tendensen är att se ohörsamheten inför de egna varningarna för bundenhet som en mer eller mindre naturlig följd av den öppenhet som utmärker den egna åskådningen. Det är väl klart att Lindmans dragning till politisk aktivitet helt enkelt skall ses som en konsekvens av hans allmänna intresse för politik och hans allmänt aktiva sinnelag. Men att han inte såg konflikten mellan egen politisk aktivitet och egen vetenskaplig verksamhet vara särskilt djup, skall nog delvis ses mot bakgrunden av att

han inte såg fundamentet för sin politiska aktivitet stå i strid med de krav han ville resa på vetenskapens utövare.

NOTER:

¹ Sven Lindman, död i mars 1983, var åren 1948—1954 prorektor för Åbo Akademi, åren 1957—1962 var han Akademiens rektor. För uppgifter om Sven Lindmans karriär och gärning hänvisas till minnesord i *Politiikka* 1983: 2, *Finsk Tidskrift* 1983: 4, *Statsvetenskaplig Tidskrift* 1983: 2, samt *Årsskrift utgiven av Åbo Akademi* 67, Åbo 1984, 363—374.

² Uppsatsen är en del av en större helhet. Jag är för tillfället sysselsatt med ett bokarbete om Sven Lindmans vetenskaps- och samhällsyn; en del av detta arbete skall ägnas en analys av Lindmans sätt att tänka i frågor gällande universitetsvärldens och det akademiska samfundets relationer till omvärlden. Uppsatsen ansluter sig direkt till denna del, preliminärt kallad »De lärdes republik».

³ Polemiken har refererats och analyserats i Anckar 1984 b. Dess utgångspunkt var ett inlägg av Lindman, vari han varnade för nationalitetstermernas införande i frågor gällande den svenskspråkiga delkulturens position i Finland.

⁴ Jag hänvisar här till vad som sagts i not 2 ovan, och åberopar den framställning som där omnämnes. Beträffande Lindmans syn på akademisk frihet kan även hänvisas till Anckar 1984 a, 10—11. En episod ägnad att i viss mån ifrågasätta konsekvensen i Lindmans hållning refereras i Anckar 1984 c.

⁵ Jag hänvisar här till vad som sagts i not 4 ovan.

⁶ Jag hänvisar till vad som sagts ovan i not 2.

⁷ Talet refereras här enligt ett renskrivet manuskript, återfunnet bland Lindmans vid statsvetenskapliga institutionen vid Åbo Akademi kvarlämnade papper. Det evenemang vid vilket talet hölls har jag inte kunnat identifiera. Sammanhanget ger dock vid handen att det hållits mot slutet av 1940-talet och att det riktats till den akademiska ungdomen vid Åbo Akademi.

⁸ Ånyo hänvisas till vad som sagts i not 2 ovan.

⁹ »Utan den organisation av de politiska meningsriktningarna, som partiväsendet åstadkommer, skulle demokratin svårligen kunna fungera», skrev Lindman sålunda i en lärobok om Finlands statsskick och förvaltning (Lindman 1959, 8).

¹⁰ Citerat enligt ett koncept, återfunnet bland Lindmans vid statsvetenskapliga institutionen vid Åbo Akademi kvarlämnade och där bevarade papper. Adressaten kan på basen av konceptet inte identifieras; av sammanhanget framgår dock att brevet tillkommit i efterdyningarna av en ideologisk debatt på Åbo Akademi studentkår i början av 1930-talet.

¹¹ Uppehållet hade olika orsaker. En var att universitetsadministrativa beting, särskilt rektoratet för Åbo Akademi, lade hinder i vägen för en systematisk vetenskaplig verksamhet under 1950-talets senare hälft, en annan var att nya forskningsuppdrag, särskilt arbetet på en volym i riksdagens historia, tog Lindmans tid och krafter i anspråk under 1960-talet.

¹² Fråga är uttryckligen om hågkomster. Anteckningar från dessa samtal, som fördes mer i förbigående i anslutning till diskussioner om andra ting, har jag inte fört.

¹³ Även här hänvisas till vad som sagts i not 2 ovan.

REFERENSER:

- Allardt, Erik: Konflikti- ja yhteisysteoriati: kehitystytä jarrut-tava erottelu? *Politiikka*, 4/1968, 135—148.
- Anckar, Dag: Axel Brusewitz och Sven Lindman. *Föredrag vid den VII Nordiska kongressen i statskunskap, Lund, 20—22. 8. 1984* (1984 a).
- Anckar, Dag: Språk och nationalitet. Kring ett meningsut-byte. *Finsk tidskrift*, 1984, H. 6—7, 344—357 (1984 b).
- Anckar, Dag: Sven Lindman och Yrjö Ruutu. Anteckningar kring en episod. *Meddelanden från Ekonomisk-Statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi*, Ser. A, Nr 201, 1984 (1984 c).
- Hedenius, Ingemar: Akademiker och trotsare. *Upsala Nya Tidning* 31. 10. 1958.
- Lindman, Sven: Pessimismens filosof. *Hälsning till svensk allmoge i Finland*, utg. av Åbo Akademis studentkår (N:o 8), Åbo 1932, 6—8.
- Lindman, Sven: Studenterna och politiken. *Studentbladet* 14. 3. 1936.
- Lindman, Sven: *Studier över parlamentarismens tillämpning i Finland 1919—1926*. Acta Academiae Aboensis, Humaniora, Vol. XII, 1, Åbo Akademi, Åbo 1937.
- Lindman, Sven: [Tal som promotor för Statsvetenskapliga fakulteten, hållet vid Åbo Akademis promotion, maj 1948]. *Manuskript*, uppbevarat vid statsvetenskapliga instituti-onen, Åbo Akademi.
- Lindman, Sven: *Partistudier I—3*. Acta Academiae Aboensis, Humaniora, Vol. 22 nr 4, Åbo Akademi, Åbo 1957.
- Lindman, Sven: Åbo Akademi under 40 år. *Finsk Tidskrift*, 1958, H. 8, 315—321.
- Lindman, Sven: *Statsskick och förvaltning i Finland*. Tredje upplagan, Söderström & Co:s Förlagsaktiebolag, Lovisa 1959.
- Lindman, Sven: *Den akademiska friheten*. Ekenäs Tryckeri Aktiebolags Förlag, Ekenäs 1962 (1962 a).
- Lindman, Sven: Ralf Törngren. Särtryck ur *Årsskrift utgi-ven av Åbo Akademi XLV—XLVI*, Åbo 1962 (1962 b).
- Lindman, Sven: Liberalism som fraseologi och som levande värde. *Hufvudstadsbladet* 16. 4. 1972.
- Lindman, Sven: Some Forms of Party Activity. 3. Notes on Party-Connected Research Units. *Acta Academiae Aboensis, Humaniora*, Vol. 50 nr 1, Åbo Akademi, Åbo 1974.
- Lindman, Sven: Hugo E. Pipping. Särtryck ur *Årsskrift ut-given av Åbo Akademi 59*, Åbo 1976.
- Lindman, Sven: [Den avgående ordförandens, herr Lindmans, hälsningstal]. *Societas Scientiarum Fennica, Årsbok-Vuosikirja LIV, 1976*. Helsingfors—Helsinki 1977, 36—39.
- Lindman, Sven: Tillbakablick. *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 1/1983, 1—5.
- Paloheimo, Heikki: *Tiedepolitiikan koulu-kunnat. Tieteen-politologinen tutkimus*. Turun Yliopisto, Poliitiikan tutki-muksen ja sosiologian laitos, Valtio-opillisia tutkimuksia, N:o 36, 1979.
- Palonen, Kari: Sivistyneistösosialismi. Yrjö Ruudun poliit-tisen teorian tulkintaa. *Politiikka*, 4/1977, 308—329.
- Vid uppsatsens utarbetande har dessutom utnyttjats diverse tidningsmaterial, diverse privatbrev i förf:s ägo, samt diverse material ur Sven Lindmans vid statsvetenskapliga institutionen vid Åbo Akademi efterlämnade och där upp-bevarade papper.